

Олександра Ємчик –

*кандидат педагогічних наук, старший
викладач, Волинський національний
університет імені Лесі Українки*

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ УЯВЛЕНЬ ПРО ЧИСЛО У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема осмислення дітьми дошкільного віку «природи» числа, умов початкового виникнення образу числа, до теперішнього часу не отримала достатньої теоретичної та методичної розробки.

Поняття числа у людини виникає переважно так само як і інші наукові поняття – на підставі конкретних уявлень, що склалися на основі досвіду [4, с. 7].

Теоретичний аналіз проблеми розвитку у дітей дошкільного віку уявлень про число дозволив виділити три підходи до дослідження цієї проблеми.

Представники першого підходу (Ф. Блехер, А. Леушина, В. Данилова, Л.Н. Єрмолаєва, Е.А. Тарханова і ін.) розглядають осмислення дітьми натурального числа через призму практичних операцій з дискретними сукупностями об'єктів. Прихильники другого підходу (П. Гальперін, В. Давидов), визначаючи число як відношення однієї величини до іншої, відповідно, спрямовують свою увагу на питання про розвиток вміння визначати склад однієї величини за допомогою іншої в процесі вимірювання. Третій підхід, характерний для дослідницької школи Ж. Піаже, ретельно вивчає логіко-психологічні передумови поняття числа і трактує його утворення як синтез логічних операцій – класифікації та серіації.

При формуванні у дітей поняття числа важливо організувати систему дій з сукупностями предметів, навчити їх різних способів виділення й оцінки кількості. Діти самі не винаходять дій, які розкривають кількісний бік предметів, назв чисел, законів їх позначення на письмі. Це відбувається

внаслідок вивчення дій дорослих. Однак особистий досвід кожної дитини також надзвичайно важливий [4, с. 7].

Тому, на наш погляд, ефективність розвитку у дітей старшого дошкільного віку уявлень про число може бути досягнута у разі дотримання наступних умов: накопичення чуттєвого досвіду сприйняття кількісних відносин за допомогою предметних дій; включення дітей в ігрову діяльність, орієнтовану на розуміння відношень між числами, функціональної залежності між величиною, мірою і числом; використання різноманітного дидактичного матеріалу; доцільне поєднання методів і прийомів в освітньому процесі.

Ученими також визначено рівні становлення образу числа у дітей старшого дошкільного віку.

Перший рівень виражається в неусвідомленості кількісної сторони дійсності, коли дітьми не усвідомлюється загальний принцип виділення кількості. Впізнавання числа, а також його відтворення відбувається за аналогією з називанням числівника дорослим відносно певної групи предметів в схожій ситуації.

Другий рівень характеризується елементарним усвідомленням кількісної сторони дійсності, що виражається в кількісній реакції на питання відповідного змісту. Кількісний образ ще не має системного характеру, тому образ кожного числа для дитини відділений, намічається тільки тенденція до використання інших чисел для створення образу.

На третьому рівні діти усвідомлюють число з позиції його системного характеру, виділяють загальний принцип визначення кількості. Образ носить розчленований характер, дітьми усвідомлюються структурні компоненти числа, зокрема, одиниця, що є допоміжним засобом пізнавання і відтворення кількості.

Четвертому рівню відповідає використання при розпізнаванні кількості узагальненого образу, повністю усвідомленого як елемент числової системи. Спосіб впізнавання переходить повністю у внутрішній світ. Все дослідницькі дії, такі, як моторні і мовні, не мають зовнішніх істотних проявів.

Діяльність вихователя у процесі розвитку уявлень про число у дітей старшого дошкільного віку повинна бути спрямована на розвиток у дітей логічних операцій класифікації, серіації, розуміння принципу збереження величин. Завдання освітньої діяльності полягають у тому, щоб навчити дітей:

- а) розуміти відношення між числами;
- б) здійснювати рахунок за різними підходами;
- в) розуміти функціональну залежність між величиною, мірою і числом;
- г) розуміти принцип збереження величини.

У процесі такої роботи використовуються різноманітні методи навчання (практичні, наочні, словесні, ігрові). На перших етапах виявлення числових уявлень у дітей чуттєву основу створює оперування предметами. Значна роль відводиться дидактичним іграм з іграшками: дерев'яним конусом з одноколірних і різнобарвних кілець, вкладишами, в конструкції яких закладено принцип врахування величини. На цей принцип зверталася особлива увага дітей: у велику матрешку можна поставити маленьку; у велику посудину – маленьку; щоб зібрати піраміду, треба спочатку надіти на стрижень велике кільце, потім – трохи менше і нарешті – найменше. За допомогою цих ігор діти вправляються в нанизуванні, вкладанні, збиранні цілого з частин; набувають практичний, чуттєвий досвід розрізнення величини, кольору, форми; вчаться позначати ці якості словом.

У дидактичних іграх закріплюються практичні і розумові вміння, набуті дітьми в навчальних вправах. З дітьми проводяться ігри «Чарівний мішечок», «Чого не стало?», «Одягнемо ляльок», «Покажи, що більше, а що менше», «Що такої ж довжини?» тощо.

Крім цього, з дітьми проводяться сюжетно-дидактичні ігри математичного змісту, що відображають побутові явища («Магазин», «Дитячий садок», «Зоопарк», «Поліклініка», «Подорож» і т.д.), події, традиції («Свято прийшло», « Зустріч гостей » і т.д.). У цих іграх присутній розгорнутий сюжет з математичним змістом, що включає різноманітні ролі. Ігрові завдання

вирішуються безпосередньо на основі засвоєних математичних знань і пропонуються дітям у вигляді нескладних правил.

Забезпечити принцип наочності допомагає дидактичний матеріал, який використовується в роботі з дітьми. У групі використовується предметна і ілюстративна наочність. Це були різні іграшки та їх зображення (ялинки різної висоти, різні за величиною кубики, різні за вагою ляльки тощо), знайомі дітям, геометричні фігури, схеми. Дидактичний наочний матеріал сприяє активізації пізнавальної діяльності дітей в процесі навчання.

У роботі вихователів широко використовуються спеціальні прийоми для організації взаємодії дітей в процесі навчання: робота невеликими групами об'єднаних за бажанням дітей; створення ситуацій, які спонукають дітей надавати допомогу один одному; колективні перегляди робіт, оцінка своїх робіт і робіт інших дітей; спеціальні завдання, що вимагають колективного виконання, і подібне.

Висновки. Ознайомлення дітей з різними видами математичної діяльності в процесі цілеспрямованого навчання орієнтує їх на усвідомлення зв'язків та відношень. У методиці навчання дітей математики наочність тісно пов'язана з активністю дитини. Не виключенням є і формування уявлень у дітей про число. Саме тому найефективнішим способом розвитку уявлень про число у дітей старшого дошкільного віку є дидактична гра.

Список використаних джерел

1. Іщенко Л. В. Педагогічні технології супроводження процесу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку : навчальний посібник [для студентів спеціальності «Дошкільна освіта»] /укладач Л. В. Іщенко. Вид. 2-ге, перер. та доп. Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. 149 с.
2. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: методичні рекомендації/ Лазарович Н.Б., Чупахіна С.В. Івано-Франківськ, 2015. 90 с.
3. Фунтікова О. О., Щербакова К. Й. Викладання методик дошкільної освіти : навч. посіб. для студентів магістратури спец. 012 "Дошкільна освіта" / ;

Маріуп. держ. ун-т, Запоріз. класич. приват. ун-т. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2016. 190 с.

4. Щербакова К. Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників: навч. посібник. К. : Вища школа, 1996. 240 с.